

ville heller ikke være dårligt at komme ud på en lille opdagelsesfærd. Og han kunne hjælpe Shmuel med at lede efter hans far. Det så ud til at være en rigtig fornuftig plan – og en rigtig god måde at sige farvel på.

Kapitel 19

Hvad der skete næste dag

Næste dag – fredag – regnede det også. Da Bruno vågnede om morgenen, kiggede han ud ad vinduet og så til sin store skuffelse, at det øsede ned. Havde det ikke været, fordi det var hans sidste chance for at være sammen med Shmuel – og fordi det helt sikkert ville blive spændende at gå på opdagelse og så tilmed i forklædning – ville han nok have lagt planerne på hylden for i dag og ventet til en eftermiddag i næste uge, hvor han ikke havde noget særligt for.

Men tiden var ved at løbe ud, og han kunne ikke gøre noget ved det. Og det var trods alt kun morgen. Der kunne ske meget, inden det blev sidst på eftermiddagen – det tidspunkt, hvor de to drenge plejede at mødes. Til den tid var regnen sikkert holdt op.

Han kastede adskillige blikke ud ad vinduet i løbet af formiddagstimerne hos hr. Liszt, men det regnede stadig lige voldsomt – ja, regndråberne trommede ligefrem mod ruderne. Han kiggede ud ad køkkenvinduet i frokostpausen, og han var helt sikker på, at regnen var begyndt at tage af. Han kunne endda ane et solstrejf bag en af de sorte skyer. Han kiggede ud ad vinduet i historie- og geografitimerne om eftermiddagen, hvor regnen var på sit højeste og truede med at slå ruden i stykker.

Til alt held holdt regnen op omkring det tidspunkt, da hr. Liszt sagde farvel, og Bruno tog et par støvler og en kraftig regnfrakke på og ventede, til banen var klar, og begav sig så af sted.

Hans støvler svuppede i mudderet, og han nød turen mere end nogen sinde før. Hver gang han tog et skridt, var han på nippet til at glide og vælte omkuld, men det lykkedes ham at holde balancen – også på et særlig slemt sted, hvor den venstre støvle blev hængende i mudderet, så hans fod smuttede ud af den.

Han kiggede op på himlen, og selv om den stadig var meget mørk, tænkte han, at det sikkert havde regnet nok for i dag, så han kunne nå hjem igen i tørvejr. Det ville selvfølgelig blive lidt vanskeligt at forklare, hvorfor han var så snavset, når han kom hjem, men han kunne begrunde det med, at han var en rigtig dreng – hvad mor gerne hævdede, at han var – og så ville han sikkert ikke få ballade. (Mor havde været meget glad det sidste par dage, mens alle kasserne med deres ejendele var blevet lukket og låst og læsset på en lastbil for at blive transporteret til Berlin).

Da Bruno nåede ud til mødestedet, var Shmuel allerede kommet. Og for første gang nogen sinde sad Shmuel ikke i skrædderstilling og kiggede ned i jorden, men stod derimod og lænede sig op ad hegnet.

“Davs, Bruno,” sagde han, da han så sin ven nærme sig.

“Davs, Shmuel,” sagde Bruno.

“Jeg var ikke sikker på, om vi nogen sinde fik hinanden at se igen, sådan som det har regnet,” sagde

Shmuel. “Jeg tænkte, at du måske var nødt til at holde dig inden døre.”

“Jeg var også lidt i tvivl en overgang,” sagde Bruno. “Stuen var jo ét søle.”

Shmuel nikkede og rakte hænderne frem mod Bruno, der smilede og gjorde store øjre. Shmuel havde et par pyjamasbukser, en stribet pyjamastrøje og en stribet hue med, og de var fuldstændig magen til dem, han selv havde på. Pyjamasen så ikke helt ren ud, men det var en forklædning, og Bruno vidste, at gode opdagelsesrejsende altid havde det rigtige tøj på.

“Vil du stadig hjælpe mig med at lede efter far?” spurgte Shmuel, og Bruno nikkede ivrigt.

“Ja, selvfølgelig,” sagde han, selv om det ikke interesserede ham så meget at lede efter Shmuels far som at udforske verdenen på den anden side af hegnet. “Det har jeg jo lovet dig.”

Shmuel løftede trådnettet op fra jorden og rakte tøjet ud gennem åbningen til Bruno. Han passede på, at det ikke kom til at røre ved mudderet.

“Tak,” sagde Bruno og kradsede sig i hårstubbene og undrede sig over, at han ikke havde husket at tage en pose med til sit eget tøj. Her var så mudderet, at tøjet ville blive helt ødelagt, hvis han lagde det på jorden. Han havde faktisk ikke noget valg. Hvis han lod tøjet ligge her, ville det være helt pløret og jordslået, når han kom tilbage. Han kunne selvfølgelig afblæse det hele, men sådan noget gjorde en rigtig opdagelsesrejsende ikke.

“Nå, men vend dig lige om,” sagde Bruno til sin ven. “Jeg vil helst ikke have, at du kigger.”

Shmuel vendte sig om, og Bruno tog sin regnfrakke af og lagde den forsigtigt ned på jorden. Så tog han sin skjorte af, og han skuttede sig i den kolde luft, inden han tog pyjamastrøjen på. Da han trak den ned over sit hoved, begik han den fejl at trække vejret gennem næsen. Den lugtede ikke særlig godt.

"Hvornår er denne her trøje sidst blevet vasket?"

spurgte han, og Shmuel vendte sig om.

"Jeg ved ikke, om den nogen sinde er blevet vasket," sagde Shmuel.

"Vend dig om," sagde Bruno, og Shmuel adlød. Bruno kiggede igen til begge sider, men der var stadig ikke nogen at se, så han gik i gang med at løse den vanskelige opgave, som bestod i at tage bukserne af, mens han balancerede på sit ene bestøvlede ben. Det var en underlig fornemmelse at stå og tage bukserne af i det fri, og han havde svært ved at holde sig stille, hvad folk ville sige, hvis de så ham gøre det, men til sidst – efter en del anstrengelser – lykkedes det ham at fuldføre opgaven.

"Sådan," sagde han. "Nu kan du godt vende dig om."

Shmuel vendte sig om, netop som Bruno satte prikken over i'et ved at anbringe den stribede hue på sit hoved. Shmuel glippede med øjnene og rystede på hovedet. Det var ret overvældende. Hvis man så bort fra, at Bruno ikke var nær så tynd og bleg som drengene herovre på hans side af hegnet, kunne man næsten ikke se forskel.

"Ved du, hvad det her får mig til at tænke på?"

spurgte Bruno, og Shmuel rystede på hovedet.

"Nej," sagde han. "Lad mig høre."

"Det får mig til at tænke på farmor," sagde han. "Kan du huske, at jeg fortalte dig om hende? Hende, der døde?"

Shmuel nikkede. Det kunne han godt huske, for Bruno havde snakket meget om sin farmor i årets løb, og han havde fortalt ham, hvor glad han havde været for hende. Og han havde også fortalt, at han var ked af, han ikke havde givet sig tid til at skrive nogle flere breve til hende, inden hun døde.

"Det får mig til at tænke på de skuespil, hun lavede sammen med Gretel og mig," sagde Bruno. Han kiggede ned i jorden, mens han tænkte tilbage på de gode, gamle dage i Berlin – nogle af de få minder, som ikke var blevet svage og tågede. "Det får mig til at tænke på, hvordan hun altid havde det rigtige kostume til mig. 'Har man det rigtige kostume på, føler man sig ligesom den person, man skal give sig ud for at være,' sagde hun altid til mig. Det er vist det, jeg gør, ik'? Jeg giver mig ud for at være en person fra den anden side af hegnet."

"En jøde, mener du?" sagde Shmuel.

"Ja," sagde Bruno og skrabede lidt forlegent med støvlerne i mudderet. "Lige netop."

Shmuel pegede ned på Brunos støvler. "Du bliver også nødt til at lade dem der stå," sagde han.

Bruno kiggede forfærdet på ham. "Jamen, her er jo helt mudret," sagde han. "Du kan da ikke mene, at jeg skal gå rundt på bare fødder."

"Ellers lurer de dig," sagde Shmuel. "Du har ikke noget valg."

Bruno sukkede, men han vidste godt, at hans ven havde ret, og han tog både støvlerne og strømperne

af og anbragte dem på jorden ved siden af tøjbunken. Det var rigtig ubehageligt at stikke sine bare fødder ned i så meget mudder. De sank i til anklerne, og det føltes næsten værre, når han løftede fødderne op af mudderet. Men lidt efter lidt vænnede han sig til det, og det endte med, at han egentlig meget godt kunne lide det.

Shmuel bøjede sig ned og løftede trådnettet op, men åbningen var ikke overvældende stor, så Bruno var nødt til at mave sig igennem, og hans stribede pyjamas blev helt oversmurt med mudder. Han lo, da han kiggede ned ad sig selv. Han havde aldrig før været så beskidt, og det var en herlig fornemmelse.

Shmuel smilede også, og de to drenge stod ligesom lidt forlegne et øjeblik, for det var jo noget helt nyt for dem at være på den samme side af hegnet.

Bruno havde lyst til at give Shmuel et kram for ligesom at fortælle ham, hvor meget han holdt af ham, og hvor glad han havde været for at snakke med ham det sidste års tid.

Shmuel havde også lyst til at give Bruno et kram for ligesom at takke ham for al hans venlighed og for maden og fordi, han ville hjælpe ham med at lede efter hans far.

Ingen af dem fik dog taget sig sammen til at gøre det, men i stedet begyndte de at gå væk fra hegnet og hen mod lejren – en tur, som Shmuel havde tilbagelagt næsten hver dag i et år nu, når soldaterne havde sluppet ham af syne, og han havde sneget sig ud til den del af Afsides, som ikke lod til at være overvåget hele tiden. Og det var herude, han havde været så heldig at møde sin nye ven Bruno.

Det varede ikke længe, før de var fremme ved målet. Bruno var fuld af forundring over de ting, han så. Han havde forestillet sig, at alle barakkerne var fyldt med glade familier, og at nogle sad udenfor i deres gyngestole og fortalte historier fra en lykkelig barndom, da alting havde været anderledes end i dag, og børn havde haft respekt for deres forældre. Han tænkte, at alle drengene og pigerne, der boede her, nok var i nogle andre grupper, som spillede tennis eller fodbold eller sjippede eller hinkede.

Han havde troet, der ville være en butik og måske en lille café ligesom dem, han kendte fra Berlin. Og han havde halvt om halvt regnet med, at der ville være en frugt- og grøntbod.

Men nu viste det sig, at alle de ting, som han havde troet ville være her – de var her ikke.

Der var ingen voksne, der sad i deres gyngestole på verandaerne.

Og børnene legede ikke i grupper.

Og ikke nok med at der var ikke nogen frugt- og grøntbod, men der var heller ikke nogen café, sådan som der havde været i Berlin.

I stedet var der en hel masse mennesker, der sad i grupper og stirrede ned i jorden. De så meget bekrøvede ud. Og de så næsten ens ud alle sammen. De var frygtelig tynde, og deres øjne var ligesom indsunkne, og deres hår var barberet af, så Bruno tænkte, at lejren her nok også havde været plaget af lus.

Henne i det ene hjørne kunne Bruno se tre soldater, der lod til at have kommandoen over en gruppe på cirka tyve mænd. De råbte efter dem, og nogle af

mændene var faldet på knæ og gemte deres ansigter i hænderne.

I et andet hjørne kunne han se nogle andre soldater, der stod og lo og kiggede ned på deres riffelløb, som de svingede fra side til side.

LigeGYldigt hvor han kiggede hen, kunne han kun se to forskellige slags mennesker. Enten var det glade, leende og råbende soldater i uniformer, eller også var det bedrøvede og klynkende væsener i stribe-pyjamasser, og de fleste af dem stirrede tomt ud i luften, som om de faktisk sov.

"Jeg synes ikke rigtig om at være her," sagde Bruno lidt efter.

"Det gør jeg heller ikke," sagde Shmuel.

"Jeg må nok hellere se at komme hjemad," sagde Bruno.

Shmuel standsede op og kiggede på ham. "Jamen ... hvad med far?" sagde han. "Du sagde, du ville hjælpe mig med at lede efter ham."

Bruno tænkte sig lidt om. Han havde givet sin ven et løfte, og det måtte han stå ved – ikke mindst fordi det var sidste gang, de var sammen. "Fint nok," sagde han, selv om han ikke længere følte sig så selvsikker, som han *havde* gjort. "Men hvor skal vi lede?"

"Du sagde, at vi skulle prøve at finde nogle spor," sagde Shmuel, der var bragt lidt ud af fatning, fordi han tænkte, at hvis Bruno ikke hjalp ham, hvem ville så gøre det?

"Spor, ja," sagde Bruno og nikkede. "Du har ret. Lad os gå i gang med at lede."

Bruno holdt altså sit løfte, og de to drenge brugte halvdelen times tid på at lede efter spor i lejren. De

vidste ikke helt præcis, hvad det var, de ledte efter, men Bruno blev ved med at påstå, at en god opdagelsesrejsende vidste det, når han fandt det.

Men de fandt ikke noget som helst, som kunne give dem et fingerpeg om, hvor Shmuels far var forsvundet hen, og det begyndte at mørkne.

Bruno kiggede op på himlen, og det så ud, som om det godt kunne begynde at regne igen. "Jeg er ked af det, Shmuel," sagde han. "Jeg er ked af, at vi ikke fandt nogen spor."

Shmuel nikkede bedrøvet. Han var egentlig ikke overrasket. Han havde faktisk ikke regnet med det. Men det havde været fint at vise sin ven, hvor han boede.

"Jeg må nok hellere se at komme hjemad," sagde Bruno. "Vil du følge mig tilbage til heget?"

Shmuel skulle lige til at svare, men i det samme skingrede en fløjte, og ti soldater – flere end Bruno nogen sinde før havde set samlet på ét sted – omringede et område af lejren. Og det var lige præcis det område, hvor Bruno og Shmuel stod.

"Hvad sker der?" hviskede Bruno. "Hvad er der på færde?"

"Det sker en gang imellem," sagde Shmuel. "De sender folk ud på en march."

"En march?" udbrød Bruno forfærdet. "Jeg skal ikke ud på nogen march. Jeg skal være hjemme til middag. Vi skal have oksesteg i aften."

"Shhh," sagde Shmuel og holdt sin pegefinger op til læberne. "Du må ikke sige noget. Så bliver de bare vrede."

Bruno rynkede brynene, men var lettet over, at al-

le folkene i stribede pyjamasser fra denne her del af lejren stimlede sammen – de fleste af dem blev faktisk *skubbet* sammen af soldaterne – så han og Shmuel blev skjult inde midt i vrimlen. Han kunne ikke forstå, at de alle sammen så så skræmte ud. Det var trods alt ikke *så* forfærdeligt at komme ud at marchere. Og han havde lyst til at hviske til dem alle sammen, at de ikke skulle være bange for noget. Det var far, der var kommandanten, og hvis han ville have, at de skulle ud på en march, så kunne der ikke være nogen fare på færde.

Fløjten skingrede igen, og menneskeflokkene – der måtte være omkring hundrede kvinder og mænd og børn i den – satte sig i bevægelse. Bruno og Shmuel gik skulder ved skulder inde midt i den. Der var lidt uro omme bagtil, hvor nogle mennesker åbenbart ikke rigtig havde lyst til at marchere, men Bruno var for lille til at se, hvad der foregik, og han hørte kun nogle høje smæld – ligesom lyden af riffelskud – men det var svært at afgøre, hvad det var.

“Varer marchen her længe?” hviskede han, for han var begyndt at blive sulten.

“Det tror jeg ikke,” sagde Shmuel. “Jeg ser aldrig nogen, når først de er blevet sendt ud på en march. Men jeg kan ikke forestille mig, at den varer særlig længe.”

Bruno rynkede brynene. Han kiggede op på skyerne, og i det samme lød der et mægtigt torden-skrald, og himlen blev mørkere – næsten sort – og regnen fossede ned med endnu voldsommere kraft end i formiddags. Bruno lukkede øjnene og mærkede, hvordan regndråberne slog mod hans ansigt. Da

han åbnede dem igen, blev han ligesom revet med af flokken, og han kunne mærke, hvordan mudderet sad i kager over hele hans krop, og den gennem-blødte pyjamas klæbede til hans hud, og han længtes efter at være hjemme og se alle de her ting på lang afstand i stedet for at være lige midt i dem.

“Nu har jeg snart fået nok,” sagde han til Shmuel. “Jeg bliver forkølet af det her. Jeg må se at komme hjem.”

Men i det samme førte hans fødder ham op ad nogle trin, og han gik videre og opdagede, at det ikke regnede mere, for de var kommet ind i et aflangt lokale, hvor der var overraskende varmt. Det måtte være rigtig solidt bygget, for der kom ingen regn ind nogen steder. Det føltes faktisk, som om det var fuldstændig lufttæt.

“Nå, det er da altid noget,” sagde han, for han var glad for at være kommet i tørvejr. “Vi skal nok vente herinde, til regnen stilner af, og så må jeg nok hellere smutte hjem.”

Shmuel trykkede sig ind til Bruno og kiggede ængsteligt op på ham.

“Jeg er ked af, vi ikke fandt din far,” sagde Bruno.

“Det er helt i orden,” sagde Shmuel.

“Og jeg er ked af, vi ikke rigtig fik leget sammen. Men det kan vi gøre, når du kommer til Berlin. Og så skal du også hilse på ... Hvad er det nu, de hedder?” Det irriterede ham, at han ikke kunne huske det, for det var trods alt hans tre allerbedste venner. Men nu var de kun tågede og udviskede konturer i hans erindring. Han kunne ikke huske deres navne, og han kunne ikke huske deres ansigter.

“Nå,” sagde han og kiggede ned på Shmuel, “det kan også være lige meget. De er ikke alligevel ikke længere mine allerbedste venner.” Og pludselig gjorde han noget, som var meget usædvanligt for ham: Han greb Shmuels lille hånd og trykkede den.

“Du er min bedste ven, Shmuel,” sagde han. “Min allerbedste ven.”

Shmuel ville måske have sagt et eller andet som svar, men Bruno hørte det aldrig, for i det samme lød der et højt gisp fra de mange mennesker, der fyldte lokalet, og døren blev lukket, og en metallisk stemme råbte et eller andet udenfor.

Bruno løftede sit ene øjenbryn. Han forstod ikke, hvad der foregik, men det havde nok noget at gøre med, at man ville holde folk inden døre, for at de ikke skulle blive forkølede.

Og så blev det pludselig meget mørkt, og selv om der opstod vild forvirring i lokalet, opdagede Bruno, at han stadig holdt Shmuels hånd i sin, og intet på denne jord skulle få ham til at slippe den.

Sidste kapitel

Ingen har set Bruno siden.

Nogle dage senere – efter at soldaterne havde gen-nem søgt huset på kryds og tværs og gået rundt i alle de lokale byer og landsbyer med fotografier af dren-gen – fandt en af dem tøjbunken og de to støvler, som Bruno havde efterladt ved hegnen. Soldaten hentede straks kommandanten, der sonderede området og kiggede til begge sider, ligesom Bruno havde gjort, men han kunne ikke begribe, hvor hans søn var blevet af. Det var, som om drengen var forsvundet fra jorden overflade og bare havde ladet sit tøj blive tilbage.

Mor rejste ikke tilbage til Berlin lige så hurtigt, som hun havde håbet. Hun blev i Afsides nogle måneder endnu og ventede på at høre nyt om Bruno. Men en dag fik hun pludselig det indfald, at han måske havde begivet sig hjemad på egen hånd, og hun skyndte sig hjem til deres gamle hus og regnede halvt om halvt med, at han ville sidde på trappestenen og vente på hende.

Men han var der selvfølgelig ikke.

Gretel tog tilbage til Berlin sammen med mor, og hun sad det meste af tiden inde på sit værelse og græd – ikke fordi hun havde smidt sine dukker ud, og heller ikke fordi hun havde ladet alle sine kort

hænge ude i Afsides, men fordi hun savnede Bruno så forfærdeligt.

Far blev i Afsides et år til, og han blev meget upopulær hos de andre soldater, fordi han kostede rundt med dem. Bruno var det sidste, han tænkte på, hver aften før han faldt i søvn, og Bruno var også det første, han tænkte på, hver morgen når han vågnede. En dag dannede han sig en teori om, hvad der kunne være sket, og han gik ud til det sted ved hegnet, hvor tøjbunken var blevet fundet for et år siden.

Der var ikke noget videre påfaldende ved stedet, men han udførte lidt efterforskningsarbejde og opdagede, at trådnettet ikke var lige så ordentlig fastgjort til jorden som andre steder, og når han løftede op i det, dannede der sig en åbning, som var stor nok til, at et meget lille menneske – for eksempel en lille dreng – kunne kravle gennem den. Hegnet fortsatte, så langt øjet rakte, og han fulgte det skridt for skridt for skridt, indtil benene ikke rigtig ville lystre ham mere – som om de ikke længere kunne holde hans krop oprejst – og han måtte sætte sig ned på jorden, ligesom Bruno havde gjort hver eftermiddag i et års tid, men han satte sig bare ikke i skrædderstilling.

Et par måneder senere kom nogle andre soldater ud til Afsides, og far fik besked på at følge med dem. Og det gjorde han så uden at brokke sig, for han var egentlig ret ligeglad med, hvad de ville gøre ved ham.

Og hermed ender historien om Bruno og hans familie. Det er selvfølgelig alt sammen noget, der skete for længe siden, og det vil aldrig nogen sinde kunne ske igen.

I hvert fald næppe inden for en overskuelig fremtid.